

บทที่ 7

กลไกข่าววิทยภาคถ่ายถอดกับการสร้างความชอบธรรมของรัฐ*

การวิเคราะห์กลไกข่าววิทยภาคถ่ายถอดในบทนี้ คือ การทำความเข้าใจว่า ข่าววิทยกรมประชาสัมพันธ์ทำงานอย่างไรในการรับใช้ผลประโยชน์ทางอุดมการณ์ของรัฐ โดยอาจเกิดขึ้นได้ทั้งในระดับที่จูงใจให้กลไกทำงาน และอาจเป็นไปได้โดยไม่รู้สึกรู้สีก้าว ซึ่งผู้วิจัยกำหนดแนวทางการนำเสนอเป็น 6 ประเด็น ดังนี้

1. การคัดเลือกและการกำหนดวาระของข่าว
2. การให้น้ำหนักในข่าวแก่ฝ่ายรัฐ
3. การสร้างแบบแผนในการเขียนข่าว
4. การอ่านข่าวแบบประกาศทางราชการ
5. การสร้างแหล่งอ้างอิงในข่าว
6. การใช้ภาษาสร้างความหมาย

โดยมีรายละเอียดของแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

การคัดเลือกและการกำหนดวาระของข่าว

แม้ว่าในการทำงานขององค์กรข่าววิทยภาคถ่ายถอด จะสามารถต่อรองให้การคัดเลือกข่าวตามแนวทางความเป็นนักวิชาชีพ ปรากฏออกมาได้บ้าง แต่ในความเป็นจริงแล้ว หากเรามองจากตัวบทในฐานะผลผลิตที่ออกอากาศไปนั้น การคัดเลือกข่าวตามแนวนักวิชาชีพ กลับไม่มีบทบาทที่เด่นชัดเท่ากับการคัดเลือกข่าวตามเป้าหมายขององค์กร ดังที่นำเสนอไว้ในบทที่ 5

* การวิเคราะห์ในบทนี้ อาศัยแนวการศึกษาทางสังคมวิทยา มาวิเคราะห์ตัวบทของข่าววิทยภาคถ่ายถอด ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2533 ถึง 17 มกราคม 2534.

เมื่อเป็นเช่นนี้ การคัดเลือกข่าวของกรมประชาสัมพันธ์ จึงขัดแย้งกับบรรทัดฐานทางวิชาชีพของนักข่าว ที่ยึดหลักการนำเสนอสาระต่างๆ อย่างสมดุล (balance) และมีความเป็นกลาง (impartiality) ทางการเมืองกับทุกฝ่าย กล่าวคือ ไม่สามารถนำเสนอสาระต่างๆ ให้ทุกฝ่ายได้เท่าเทียมกัน

ในทางตรงกันข้าม การที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายข่าวต้องคัดเลือกข่าวตามแนวนโยบายขององค์กรนั้น ส่งผลให้ข่าวมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีบางคนหรือบางกลุ่มเท่านั้น ที่ถูกนำเสนอเป็นข่าว กลุ่มที่เป็นแหล่งข่าวนี้ก็คือ ฝ่ายรัฐ ที่มีโอกาสเสนอตัวในข่าวภาคถ่ายทอด และใช้วิทยุ กรมประชาสัมพันธ์เป็นกระบอกเสียงได้เต็มทีกว่ากลุ่มที่นำเสนออุดมการณ์ต่อต้าน (counter ideology) และเนื้อหาที่จะถูกคัดเลือกมานั้นก็เช่นเดียวกัน ที่จะต้องสอดคล้องกับอุดมการณ์หลักของรัฐ

2. แม้จะมีเพียงบางกลุ่มหรือบางคน ที่สามารถเป็นแหล่งข่าววิทยุ แห่งประเทศไทยได้ ซึ่งส่วนใหญ่ก็คือ ฝ่ายรัฐดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ในจำนวนนี้ ข่าวของรัฐบาลจะได้รับความสำคัญมากกว่าองค์กรประกอบอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นส่วนราชการ กองทัพ หรือรัฐสภา และในขณะเดียวกัน ประชาชนก็เป็นส่วนต่างๆ ที่ถูกคัดเลือกมาเป็นแหล่งข่าวภาคถ่ายทอด จนในบางครั้งเราสามารถพบลักษณะที่ข่าววิทยุทั้งภาคถ่ายทอด นำเสนอข่าวของรัฐบาลเพียงกลุ่มเดียว ดังตัวอย่างข่าวภาคถ่ายทอดที่นำเสนอไว้เป็นตารางที่ 7.1 ต่อไปนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 7.1 : ตารางแสดงแหล่งข่าวจากรัฐบาลทั้งภาคถ่ายทอด ใน
ข่าวประกอบเสียงกรณีการแบ่งสรรงานของ รองนายก
รัฐมนตรีและรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี

ลำดับข่าว	ชื่อแหล่งข่าว	ตำแหน่ง
1	ม.ร.ว.ปรีดียาธร เทวกุล	โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
2	นายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์	รองนายกรัฐมนตรี
3	นายบุญเอื้อ ประเสริฐสุวรรณ	รองนายกรัฐมนตรี
4	นายสรอรรถ กลิ่นประทุม	รัฐมนตรีประจำสำนักนายก รัฐมนตรี
5	พล.ต.ท.จรัส มังคลารัตน์	รัฐมนตรีประจำสำนักนายก รัฐมนตรี

ที่มา : ข่าววิทยภาค 19.00 น., 21 ธันวาคม 2533.

3. สำหรับกลุ่มที่ไม่ได้รับการเสนอเป็นข่าวในประเด็นแรก เพราะเป็นฝ่ายที่มีอุดมการณ์ตรงข้ามกับรัฐ มีโอกาสจะถูกนำเสนอได้เมื่อข่าวเป็นประเด็นที่สร้างแรงกดดันต่อกลุ่มตรงข้ามนั้น หรือเป็นแง่มุมที่นำไปสู่การรับรู้ที่จะเกิดผลดีกับฝ่ายรัฐ ดังเช่นกรณีผู้ใช้แรงงานประท้วงขอขึ้นค่าแรงขั้นต่ำ ทักษะที่วิทยุแห่งประเทศไทยนำเสนอ จะออกมาในลักษณะที่รัฐบาลโจมตีการกระทำของกลุ่มผู้ประท้วง แต่จะไม่มีลักษณะข้อเรียกร้องใดๆที่กรรมกรเสนอแล้วขัดแย้งกับรัฐบาล

ในขณะเดียวกัน หากเปรียบเทียบกับโครงสร้างของข่าวหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ ซึ่งมีปัจจัยอื่นที่สำคัญกว่ารัฐเป็นตัวกำหนด เช่น รายได้ทางธุรกิจ นโยบายทางการตลาด ฯลฯ รูปแบบการให้ความสำคัญในการคัดเลือกข่าวนั้น โอกาสที่ประเด็นนิจรรย์อื่นๆที่วิทยุอาจไม่ให้ความสำคัญ มีความเป็นไปได้ที่จะไม่ถูกเพิกเฉยหรือละเลยไป หากการคัดเลือกนั้นตรงตามเป้าหมายการดำเนินงานขององค์กร ในลักษณะเช่นนี้ หนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ยังมีโอกาสหลีกเลี่ยงที่จะออกข่าวได้ โดยใช้เทคนิคการนำเสนอบางอย่างช่วยให้เกิดความเป็นไปได้ในการนำเสนอ เช่น หากเป็นหนังสือพิมพ์ อาจใช้รูปแบบของคอลัมน์ซุบซิบและการตุนล้อการเมืองแทน หรือหากเป็นข่าวโทรทัศน์ ก็อาศัยภาพหรือเสียงประกอบเป็นตัวนำเสนอแทนการบรรยาย เป็นต้น แต่เทคนิคดังกล่าวไม่สามารถใช้ในข่าววิทยุได้เลย

การให้น้ำหนักในข่าวแก่ฝ่ายรัฐ

ในการประมวลภาพรวมการทำงานของกลไกข่าวภาคถ่ายทอด พบว่า นอกจากการคัดเลือกข่าวจะให้โอกาสแหล่งข่าวเฉพาะบางกลุ่มแล้ว ยังมีการให้น้ำหนักในข่าวแก่กลุ่มที่คัดเลือกมาแตกต่างกันด้วย และส่งผลให้การทำงานขาดความสมดุล (balance) ในแง่การนำเสนอ โดยกระบวนการที่เกิดขึ้นจะเป็นการให้น้ำหนักแก่ฝ่ายรัฐมากกว่ากลุ่มอื่น ด้วยวิธีการทำงานของกลไกดังต่อไปนี้

1. การจัดลำดับแหล่งข่าว

แม้จะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ หรือแม้ว่าในความเป็นจริง แนวทางการจัดลำดับข่าวจะผลมผลานกันระหว่างลำดับความเด่นของเหตุการณ์ กับลำดับความสำคัญของบุคคลก็ตาม แต่ผลผลิตที่เป็นตัวบ่งชี้แสดงให้เห็นว่า การจัดลำดับข่าวนั้นค่อนข้างจะเน้นความสำคัญของบุคคลในฝ่ายรัฐ ก่อนความสำคัญ of เนื้อหา เพราะฉะนั้นข่าวนายกรัฐมนตรหรือข่าวรัฐมนตรีต่างๆจึงมักไม่ปรากฏให้เห็น เป็นข่าวท้ายๆเลย ในขณะที่ข่าวที่มีแหล่งข่าวจากประชาชนหรือองค์กร เอกชนหรือฝ่ายตรงข้ามของรัฐบาล ก็แทบจะไม่ถูกจัดลำดับไว้เป็นข่าวแรกหรือถูกนำเสนอก่อนข่าวของรัฐบาลเช่นกัน หรืออีกนัยหนึ่ง เป็นการจัดเรียงข่าวตามลำดับตำแหน่งของทางราชการนั่นเอง แต่ถ้าเป็นหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ ข่าวเด่นที่สุดของวันอาจเป็น ข่าวอาชญากรรม ข่าวชาวบ้าน หรือข่าวที่มีเงื่อนงำชวนให้ติดตาม มากกว่าข่าวการเมืองหรือข่าวเศรษฐกิจที่มีแหล่งข่าวจากทางรัฐบาล ดังตัวอย่างเปรียบเทียบการจัดลำดับข่าวของวิทยุแห่งประเทศไทยกับข่าวหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ในกรณีการจัดตั้งรัฐบาลชุด "ชาติชาย 2" ซึ่งแสดงไว้เป็นตารางที่ 7.2

จากตารางที่ 7.2 จะเห็นได้ว่า การจัดลำดับในข่าววิทยุในประเด็นหนึ่งๆ ความสำคัญของบุคคลในคณะรัฐบาลจะถูกนำเสนอก่อนฝ่ายอื่นๆ ในขณะที่หนังสือพิมพ์ (ไทยรัฐ) บรรณาธิการอาจพิจารณาให้ความเด่นของเนื้อหาหรือลำดับเหตุการณ์ เป็นเกณฑ์ในการจัดเรียงลำดับแหล่งข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์แทน ดังนั้นข่าวของรัฐบาลจึงไม่จำเป็นต้องมาก่อนข่าวของพรรคฝ่ายค้านหรือผู้นำเหล่าทัพ

ด้วยเหตุนี้ เมื่อมองในแง่คุณสมบัติของสื่อที่ว่า หากประเด็นใดในข่าวถูกนำเสนอก่อน จะมีแนวโน้มสามารถผ่านกระบวนการคัดเลือก (selective process) จากผู้ฟังได้ก่อน ฉะนั้นถ้อยแถลงของทางรัฐบาลจึงถูกให้นำหนักมากกว่า และช่วยให้ผู้ฟังจดจำได้ง่ายกว่าข่าวอื่น

ตารางที่ 7.2 : ตารางเปรียบเทียบการจัดลำดับแหล่งข่าวของวิทยุแห่งประเทศไทยกับหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ
ในกรณีความคิดเห็นในการจัดตั้งรัฐบาลชุด "ชาติชาย 2" (15 ธันวาคม 2533)

ลำดับ	แหล่งข่าว สวท.	ตำแหน่ง	ลำดับ	แหล่งข่าวไทยรัฐ	ตำแหน่ง
1	พ.ต.ต. ชงยุทธ สารสมบัติ	เลขาธิการคณะรัฐมนตรี	1	พล.อ. ชาติชาย ชุณหะวัณ	นายกรัฐมนตรี
2	พล.อ. ชาติชาย ชุณหะวัณ	นายกรัฐมนตรี	2	ม.ร.ว. ปรีดิยาธร เทวกุล	โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
3	นายปึกดี พัฒนกุล	รมช.มหาดไทย	3	พล.อ. ชวลิต ชงใจยุทธ	หน.พรรคความหวังใหม่ (ค่าน)
4	นายสะอาด ปิยะวรรณ	รมว.สำนักนายกรัฐมนตรี	4	พล.อ. สันทร คงสมพงษ์	ผู้บัญชาการทหารสูงสุด
5	ร.ต.ต. วรรณ ชันชื้อ	ประธานรัฐสภา	5	พล.ต.อ. ประมวล อติเรกสาร	รมว.มหาดไทย
6	พล.อ. ชาญ สนิทานนท์	รมว.สำนักนายกรัฐมนตรี	6	นายบรรหาร ศิลปอาชา	รมว.คลัง
7	นายอมเรศ ศิลลาอ่อน	รมว.พาณิชย์	7	พล.ต. จำลอง ศรีเมือง	หน.พรรคพลังธรรม (ค่าน)
8	พล.ต. จำลอง ศรีเมือง	หน.พรรคพลังธรรม (ค่าน)	8	นายมนตรี พงษ์พานิช	เลขาธิการพรรคกิจสังคม (ค่าน)
9	คุณหญิงสุนัตรา มาศดิตถ์	สส.พรรคประชาธิปัตย์ (ค่าน)	9	ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช	หน.พรรคกิจสังคม (ค่าน)
10	-	-	10	นายบุญชู โรจนเสถียร	รองหน.พรรคเอกภาพ (ร่วมรัฐบาล)
11	-	-	11	พล.อ. สัจฉินดา คราประธม	ผู้บัญชาการทหารบก

ที่มา : 1. ข่าววิทยุภาค 7.00 น., 15 ธันวาคม 2533.
2. ไทยรัฐ, 15 ธันวาคม 2533 : 1, 14, 22.

2. การออกข่าวซ้ำ

ข่าวสำคัญบางอย่าง ที่เป็นทัศนะจากแหล่งข่าวรัฐบาลหรือส่วนกลาง หรือเป็นข่าวที่นำเสนอข้อแก้ตัวต่อความผิดพลาดของรัฐบาล หรือข่าวในลักษณะที่จะประชาสัมพันธ์ผลงานของรัฐบาลนั้น ปรากฏอยู่เสมอว่า จะมีการออกข่าวซ้ำ ตั้งแต่การนำข่าวนั้นมาอ่านออกอากาศซ้ำอีกครั้งในภาคอื่น การนำข่าวนั้นมาเรียบเรียงอ่านออกอากาศใหม่ ตลอดจนถึงการที่ข่าวอ่านและข่าวประกอบเสียงนำเสนอข่าวซ้ำในประเด็นเดียวกัน แต่ต่างภาคถ่ายทอดกัน ซึ่งเนื้อหาดังกล่าวเป็นผลผลิตที่สืบเนื่องมาจากนโยบายที่กรมประชาสัมพันธ์ จัดให้ผู้สื่อข่าวอ่านและผู้สื่อข่าวประกอบเสียงอยู่ประจำหน่วยงานที่ให้ข่าวแห่งเดียวกัน และนโยบายที่กำหนดให้ข่าวสามารถออกซ้ำได้ เพราะบางภาคถ่ายทอดอาจมีผู้ฟังน้อย โดยเฉพาะภาค 12.30 น. ตัวอย่างการออกข่าวซ้ำนั้นได้นำเสนอไว้ดังตารางที่ 7.3

จากตารางที่ 7.3 จะเห็นว่า การออกข่าวซ้ำนั้น มีทั้งแหล่งข่าวของรัฐบาล และแหล่งข่าวอื่นๆที่เสนอทัศนะสอดคล้องหรือสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล เช่น นายกมลมาศมโรงลีข่าวไทยหรืออธิบดีกรมแรงงาน ฯลฯ ด้วยเหตุนี้โอกาสในการรับรู้อะไรประเด็นดังกล่าวของผู้ฟัง จึงมีโอกาสมากกว่าที่ทัศนะของฝ่ายอื่นที่นำเสนอเพียงครั้งเดียว

3. การตอกย้ำประเด็น

ประเด็นหรือถ้อยแถลงบางอย่างของรัฐบาลจะถูกตอกย้ำบ่อยครั้งในข่าวภาคถ่ายทอด โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับการทำงานของรัฐบาลเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน การแสดงความห่วงใยในชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน และการเร่งแก้ไขปัญหาเดือดร้อนของประชาชน จะถูกนำเสนอซ้ำแล้วซ้ำอีกในข่าววิทยุ ดังตัวอย่างที่แสดงไว้ในตารางที่ 7.4

ตารางที่ 7.3 : ตารางแสดงตัวอย่างลักษณะการออกข่าวซ้ำของวิทยุแห่งประเทศไทย
(พฤศจิกายน 2533 - มกราคม 2534)

แหล่งข่าว	ประเด็นข่าว	ภาคข่าวออกอากาศ	ลักษณะการออกข่าวซ้ำ
-รวม.มหาดไทย	คำชี้แจงกรณีข่าวลือนายกรัฐมนตรีลา	19.00, 7 ธ.ค.33	การออกข่าวซ้ำข่าวอ่านกับข่าว
	ออกจากตำแหน่ง	20.00, 7 ธ.ค.33	ประกอบเสียง
-พระบรมราช- โองการ	ประกาศแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี	19.00, 9 ธ.ค.33	การนำพระบรมราชโองการอ่าน
		20.00, 9 ธ.ค.33	ซ้ำอีกครั้ง
-นายกลสมาคม โรงสีข้าวไทย	ความเห็นนายกลสมาคมโรงสีฯ ต่อผล	19.00, 3 ม.ค.33	การออกข่าวซ้ำข่าวอ่านกับข่าว
	การทำงานในการแก้ปัญหาหาคาข้าว ตกต่ำของรัฐบาล	20.00, 4 ม.ค.33	ประกอบเสียง
-อธิบดีกรมแรง- งาน	คำชี้แจงเหตุผลในการปรับค่าจ้างแรง งานขั้นต่ำเพียง 100 บาทเท่านั้น	12.30, 10 ม.ค.33	การนำข่าวมาอ่านซ้ำออกอากาศ
		19.00, 13 ม.ค.33	อีกครั้ง

ที่มา : จากการวิเคราะห์ตัวบทของข่าวภาคถ่ายทอด ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2533 ถึง 17 มกราคม 2534.

ตารางที่ 7.4 : ตารางแสดงตัวอย่างการตอบข้อประเด็นบางข้อของรัฐบาลในช่วงภาคค่ำทอด
(พฤศจิกายน 2533 - มกราคม 2534)

ประเด็นหลัก	แหล่งข่าว	ข้อความที่นำเสนอ	วันเวลาออกอากาศ
การทำงานของรัฐบาล เพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน	ร.มว. มหาดไทย	"... นายกรัฐมนตรีก็เคยกล่าวว่า สิ่งใดที่แก้ไขให้ดีขึ้นเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมแล้ว ท่านก็จะทำ..."	ช่วงภาค 20.00 น., 7 พฤศจิกายน 2533
	ร.มช. เกษตรฯ	"ผมยินดีทำงานตามแต่พรรคมอบหมายว่า อะไรเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติบ้าง ผมยินดีทำทุกอย่างครับ ผมไม่มีข้อกังขาอะไรสักอย่างครับ"	ช่วงภาค 20.00 น., 14 พฤศจิกายน 2533
	ร.มว. อุตสาหกรรม	"การปรับปรุง ครม. ครั้งนี้ ต้องคำนึงถึงความประสงค์ของประชาชนเป็นส่วนใหญ่ ถ้าสามารถจะดำเนินการให้ประชาชนอยู่ดีมีสุขได้แล้ว เราจะต้องปฏิบัติตามนั้น"	ช่วงภาค 19.00 น., 7 ธันวาคม 2533
	โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี	"... ก็เชื่อว่า การตัดสินใจของท่านนายกรัฐมนตรีในครั้งนี้ คงจะเป็นการตัดสินใจที่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ในการที่ว่าทำอย่างไรจึงจะแก้ปัญหาความเข้าใจซึ่งกันและกันได้..."	ช่วงภาค 19.00 น., 8 ธันวาคม 2533

ที่มา : จากการวิเคราะห์ห้วงเวลาช่วงภาคค่ำทอด ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2533 ถึง 17 มกราคม 2534.

ตารางที่ 7.4 แสดงให้เห็นว่า ในประเด็นหลักที่ยกมาเป็นตัวอย่าง ในการกล่าวถึงการทำงานของรัฐบาลเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมนั้น เป็นเนื้อหาที่สร้างภาพพจน์ที่ดีให้กับรัฐ และถูกตอกย้ำหรือผลิตซ้ำเป็นระยะๆ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกว่า รัฐบาลทำงานต่างๆ เพื่อสร้างประโยชน์สุขแก่คนอย่างเต็มที่อยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่า ในทางตรงกันข้ามประเด็นที่เป็นผลงานอันล้มเหลวหรือข้อเสียต่างๆของรัฐ ก็จะไม่ถูกหยิบยกหรือนำมาตอกย้ำในช่วงภาคท้ายเลย

4. การเสนอข่าวเชิงตอบโต้และตั้งรับของรัฐบาล

ลักษณะเช่นนี้ จะปรากฏเมื่อข่าววิทยุออกอากาศเนื้อหาที่นำเสนอการโจมตีรัฐบาลของฝ่ายตรงข้าม ซึ่งมักจะมีการออกข่าวทำนองแก้ตัว หรือตอบโต้ข้อกล่าวหาด้วยในขณะเดียวกันเสมอ เพราะแนวทางการทำข่าวภาคถ่ายทอดนั้น บรรณาธิการไม่สามารถจัดให้ข่าวข้อกล่าวหาของฝ่ายตรงข้าม ออกเสนอได้โดยตรงเพียงทีละขณะเดียว ดังนั้นจึงต้องเสนอข่าวของทั้งสองฝ่ายอย่างต่อเนื่องกันในหนึ่งภาค หรืออาจเสนอต่างภาคถ่ายทอดกันก็ได้ นอกจากนี้ยังพบว่าบ่อยครั้งที่ข่าววิทยุนำเสนอข้อแก้ตัวของรัฐบาล โดยมีได้ให้รายละเอียดของข้อกล่าวหาที่โจมตีรัฐบาล หรือออกอากาศเนื้อหาที่แหล่งข่าวของฝ่ายตรงข้ามให้ข้อมูลเลย

ตัวอย่างต่อไปนี้ แสดงถึงลักษณะการออกข่าวในเชิงการตอบโต้ฝ่ายตรงข้ามของรัฐบาล กรณีที่ลูกจ้างไม่พอใจอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่ปรับใหม่ โดยเสนอข้อกล่าวหาของลูกจ้างเพียงสั้นๆ แต่ข้อแก้ตัวของรัฐบาลถูกนำเสนอเป็นประเด็นใหญ่ว่า

ผู้ประกาศ : พลตำรวจเอกประมาณ อติเรกสาร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ตอบข้อถามของผู้สื่อข่าวเกี่ยวกับปัญหาที่ฝ่ายลูกจ้างไม่พอใจ ที่คณะกรรมการค่าจ้างได้พิจารณาปรับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำเพิ่มขึ้นเป็นวันละ 100 บาทว่า เรื่องนี้ต้องเชื่อถือคณะกรรมการค่าจ้างเพราะการพิจารณานั้นไม่ใช่ทำแบบลวกๆ แต่เชื่อว่าคงพิจารณากันด้วยเหตุ

ผล และใช้เวลาจนถึง 5 ชั่วโมง ผู้สื่อข่าวถามว่ากลุ่มผู้ประสานงานจะยื่นหนังสือต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และนายกรัฐมนตรี เพื่อขอให้มีการพิจารณาทบทวน มีความเห็นอย่างไร ได้รับคำชี้แจงว่า เรื่องนี้ต้องเสนอต่อคณะกรรมการค่าจ้าง เพราะรัฐบาลไม่มีอำนาจในการพิจารณา แต่เป็นสิทธิและอำนาจของไตรภาคีที่จะตัดสินว่า จะกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำเท่าใด รัฐบาลไม่มีอำนาจไปบอกว่าเพิ่มเท่าใด...

(ข่าววิทยุภาค 20.00 น., 26 ธันวาคม 2533)

5. การให้เวลาออกอากาศข่าว

แม้ในหลักการนำเสนอข่าว บรรณาธิการทั้งข่าวอ่านและข่าวประกอบเสียง จะพยายามยึดหลักการคัดเลือกให้แต่ละข่าวมีความยาวอยู่ในช่วงเวลา 2 นาที แต่อาจมีโอกาที่บางข่าวจะถูกนำเสนอยาวเกินกว่า 2 นาที จากความยาวของข่าวในแต่ละภาคที่กำหนดไว้สูงสุดแค่ 10 นาที

ตัวอย่างของข่าวที่แสดงไว้ในตารางที่ 7.5 เป็นการจัดเรียงลำดับข่าวที่พบว่ามีการจัดสรรเวลาออกอากาศยาวที่สุด 5 อันดับแรก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ข่าวของนายกรัฐมนตรี คือ ข่าวที่ถูกจัดสรรเวลาให้มากที่สุดทั้ง 5 อันดับแรก ในขณะที่ประเด็นที่นำเสนอข่าวนี้ ยังสอดคล้องกับเหตุการณ์ในช่วงที่มีวิกฤติเกิดขึ้นกับคณะรัฐบาลด้วย แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณากลับไปถึงกระบวนการทำงานในองค์กร ลักษณะการออกข่าวโดยให้เวลายาวๆนี้ อาจเป็นไปได้ว่า บรรณาธิการให้ความสำคัญกับบุคคลที่เป็นแหล่งข่าว โดยเฉพาะนายกรัฐมนตรี หรืออาจเป็นคำสั่งให้ข่าวนายกรัฐมนตรีถูกนำเสนอให้ยาวที่สุดเท่าที่จะทำได้ จึงทำให้ผลผลิตออกมาในลักษณะเช่นนี้

6. การเลือกประเด็นขึ้นหัวข้อข่าว

เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้ข่าวของฝ่ายตรงข้ามสามารถปรากฏในข่าวภาคถ่ายทอดได้บ้าง หรือถูกจัดวางลำดับไว้ตอนท้ายๆแล้ว ประเด็นข่าวดัง

ตารางที่ 7.5 : ตารางแสดง 5 อันดับแรกของข่าวที่ได้รับการจัดเวลาออกอากาศข่าวที่สั้น
(พฤศจิกายน 2533 - มกราคม 2534)

ลำดับ	ประเภท	ภาคข่าว	แหล่งข่าว	ประเด็นข่าว	ความยาว
1	ข่าวประกอบเสียง	19.00, 9 ธ.ค.33	นายกรัชมন্ত্রী	คำชี้แจงเรื่องการลาออกจากตำแหน่งและการได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัชมন্ত্রীอีกครั้งหนึ่ง	8.15 นาที
2	ข่าวประกอบเสียง	19.00, 23 พ.ย.33	นายกรัชมন্ত্রী	คำชี้แจงเหตุผลในการปรับ ครม. โดยมี รตอ.เฉลิม อยู่บำรุง ร่วมรัฐบาล	7.45 นาที
3	ข่าวประกอบเสียง	7.00, 11 ม.ค.34	นายกรัชมন্ত্রী	คำแถลงนโยบายสรุปต่อที่ประชุมรัฐสภา	7.00 นาที
4	ข่าวประกอบเสียง	19.00, 9 ม.ค.34	นายกรัชมন্ত্রী	คำแถลงนโยบายบริหารประเทศต่อที่ประชุมรัฐสภา	6.40 นาที
5	ข่าวประกอบเสียง	7.00, 11 ธ.ค.33	นายกรัชมন্ত্রী	การปราศถาเรื่อง เสรีภาพแห่งข่าวสารเนื่องในโอกาสการยกเลิก ปร.42	6.20 นาที

ที่มา : จากการวิเคราะห์หัตถ์ของข่าวภาคถ่ายทอดตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2533 ถึง 17 มกราคม 2534.

*หมายเหตุ ความยาวของข่าวประกอบเสียงในแต่ละภาค จะกำหนดไว้ประมาณ 10 นาที

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กล่าวไม่เคยปรากฏว่า ถูกลำเสนอขึ้นเป็นหัวข้อข่าวที่น่าสนใจของภาคถ่ายทอดใดๆเลย จะมีเพียงข่าวที่มีเนื้อหาสนับสนุนอุดมการณ์ของรัฐเท่านั้น ที่สามารถสรุปขึ้นเป็นหัวข้อข่าวในแต่ละภาคได้

ด้วยเหตุนี้ ความหมายที่ตรงตามความต้องการของรัฐ จึงมีแนวโน้มเกิดขึ้นได้ เพราะการจัดสรรพื้นที่และน้ำหนักที่ข่าววิทยุแห่งประเทศไทย กำหนดให้แหล่งข่าวของทางฝ่ายรัฐมีมากกว่าหรือโดดเด่นกว่าฝ่ายอื่น

การสร้างแบบแผนในการเขียนข่าว

แบบแผนในการเขียนข่าว เป็นกลวิธีอย่างหนึ่งในการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับสาระในข่าว โดยผู้วิจัยกำหนดแนวทางการวิเคราะห์เป็น 2 ส่วน คือ การเรียกชื่อ และลำนวนภาษาในการเขียนข่าว ดังนี้

1. การเรียกชื่อบุคคล

เนื่องจากข่าววิทยุเป็นผลผลิตจากงานประชาสัมพันธ์ของรัฐ ดังนั้นรูปแบบการสื่อสารจึงต้องอาศัยความเป็นทางการในการเรียกชื่อตำแหน่งบุคคลด้วย เพื่อให้ผู้ฟังรู้สึกว่าเป็นข่าวที่น่าเชื่อถือ และเป็นข่าวราชการที่น่าไปอ้างอิงได้โดยถูกกฎหมาย ลักษณะคำเรียกชื่อจึงปรากฏออกมาดังตัวอย่างที่แสดงไว้ในตารางที่ 7.6

จากตารางที่ 7.6 จะเห็นว่า แบบแผน (pattern) เฉพาะในการเรียกชื่อบุคคลของข่าวภาคถ่ายทอด จะต้องเรียกโดยการเรียงลำดับชื่อสกุลเต็ม และตำแหน่งเต็มเสมอในการกล่าวถึงเป็นครั้งแรก เพราะเป็นคำเรียกแบบเป็นทางการ ในขณะที่หนังสือพิมพ์ บ่อยครั้งที่ปรากฏว่ามีการเรียกชื่อบุคคลโดยใช้สมญา ชื่อเล่น หรือการเรียกเพียงชื่อเท่านั้น คำเรียกดังกล่าวนอกจากไม่เป็นทางการแล้ว ยังมีนัยยะแสดงการล้อเลียนเสียดสี ซึ่งเป็นการสร้างภาพพจน์เชิงลบให้กับผู้ที่ได้รับตราประทับ (label) นั้นๆได้

ตารางที่ 7.6 : ตารางแสดงตัวอย่างคำเรียกชื่อบุคคล เปรียบเทียบในข่าววิทยุแห่งประเทศไทยกับข่าวหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ (พฤศจิกายน 2533 - มกราคม 2534)

ลำดับ	คำเรียกในข่าว สวท.	คำเรียกในข่าวไทยรัฐ (สมญา)
1	พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี (ภาค 19.00 น., 10 พฤศจิกายน 2533)	นำชาติ (6 ธันวาคม 2533 ; 3) "ชาติชาย" (7 ธันวาคม 2533 ; 1) คุณน้ำ ช. สามช่า (18 ธันวาคม 2533 ; 2) ปลาไหลไล่สเกด (29 ธันวาคม 2533 ; 1) น้ำ 3 ช่า (1 มกราคม 2534 ; 1) คุณน้ำ!! (7 มกราคม 2534 ; 1) คุณน้ำลูกจอมพล (12 มกราคม 2534 ; 2)
2	พลเอกสุนทร คงสมพงษ์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด (ภาค 12.30 น., 18 พฤศจิกายน 2533)	บิ๊กจ๊อด (5 มกราคม 2534 ; 1)
3	นายบรรหาร ศิลปอาชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาด ไทย (ภาค 19.00 น., 16 พฤศจิกายน 2533) นายบรรหาร ศิลปอาชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการ คลัง (ภาค 20.00 น., 14 ธันวาคม 2533)	บรรหาร (5 ธันวาคม 2533 ; 1) มท.1 (8 ธันวาคม 2533 ; 10) บิ๊กข้งชาติไทย (12 ธันวาคม 2533 ; 2) บิ๊กทหาร (14 ธันวาคม 2533 ; 2) เต็งเสี่ยวทหารแห่งบางพลัด (16 มกราคม 2534 ; 3)
4	ร้อยตำรวจเอกเฉลิม อ๋อยบำรุง รัฐมนตรีประจำสำนัก นายกรัฐมนตรี (ภาค 19.00 น., 9 พฤศจิกายน 2533)	เหลิม (2 ธันวาคม 2533 ; 2) เฉลิม (10 ธันวาคม 2533 ; 10)

ที่มา : 1. จากกราววิเคราะห์ข่าววิทยุภาคถ่ายทอด ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2533 ถึง 17 มกราคม 2534,
2. ไทยรัฐ, 17 พฤศจิกายน 2533 - 17 มกราคม 2534.

2. สำนวนภาษาในการเขียนข่าว

เป็นที่น่าสังเกตว่า ลักษณะการเขียนข่าวอ่านทางวิทยุจะไม่มี การขึ้นต้นด้วยความนำ (lead) ของข่าว เพราะรายละเอียดในหัวข้อข่าว (head) นั้น ยาวเพียงพอที่จะให้ประเด็นสรุปทั้งหมดของข่าวได้ ซึ่งแตกต่าง จากข่าวหนังสือพิมพ์ที่ต้องมีความนำข่าวเสมอ

ในขณะเดียวกัน ลักษณะการเขียนข่าววิทยุก็ได้สร้างความน่าเชื่อถือ ให้กับเนื้อหาข่าว โดยอาศัยสำนวนภาษาเขียนที่เป็นภาษากลางแบบทางราชการ ไม่มีการใช้ภาษาวรรณกรรมซึ่งแสดงอารมณ์ความรู้สึก ไม่ใช้สำนวนโวหาร ภาพพจน์เปรียบเทียบ ไม่ใช้ภาษาพูด ภาษาปาก ภาษาตลาด ภาษาแสลง หรือภาษาถิ่นในการเขียนข่าว ดังตัวอย่างเปรียบเทียบข่าวภาคถ่ายทอดกับข่าว หนังสือพิมพ์ กรณีการจัดตั้งคณะรัฐบาลชุด "ชาติชาย 2" ต่อไปนี้

ข่าวหนังสือพิมพ์

ตั้งครม.วันนี้ ถีบส่ง"แลป" "บึกมาณ"มท.-"บึกหาร"คลัง

ตัดหลังกิจสังคมนาแลบถึงกัน นำชาติหมดเชื้อโยไม่แยแส รวบรวม ตั้ง ครม.สายฟ้าแลบ เสร็จคืนเดียว มี 5 พรรคร่วมสนทนาไว้ แลปลิ้นเชิง เอกภาพยิ้มร่าได้ตั้งใจคุมกระทรวงหลักเกษตรฯ ส่วน สัมครคว่าแก้อีทองคำคมนาณไปครอง บรรหารหลุดจาก มท.1 ไปเป็นชนคลัง ให้ลงมากลับที่เดิมริมคลองหลอด รมต.ข่าวนอก นานั่งเหนียวอมเรศยังอยู่ มนตรีตาเหลือกแจ้นกลับวอนนายกรอ หน้อย หวังจะเข้าร่วมรัฐบาลเพื่อจะให้เสียงแน่น แต่โอกาสน้อยเต็ม ที่ คาดประกาศชื่อ ครม.วันนี้...

(ไทยรัฐ, 14 ธันวาคม 2533 : 1, 14)

ข่าววิทยภาคถ่ายทอด

พระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมตั้งรัฐมนตรี

ผู้ประกาศ : ประกาศตั้งรัฐมนตรี พระปรมาภิไธยภูมิพลอดุลยเดช ปร.
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระ
บรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ประกาศว่า
ตามที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งพลเอก
ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี ตามประกาศลง
วันที่ 9 ธันวาคม 2533 แล้วนั้น บัดนี้พลเอกชาติชาย
ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี ได้เลือกสรรผู้ที่สมควรดำรงตำแหน่ง
รัฐมนตรีบริหารราชการแผ่นดินแล้ว จึงมีพระบรม
ราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมตั้งรัฐมนตรี ตาม
ความในมาตรา 146 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร
ไทยดังนี้

นายบุญเอื้อ ประเสริฐสุวรรณ เป็น รองนายกรัฐมนตรี
นายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์ เป็น รองนายกรัฐมนตรี
นายโกศล ไกรฤกษ์ เป็นรองนายกรัฐมนตรี

.....
นายยิ่งพันธ์ มนะสิการ เป็น รัฐมนตรีว่าการทบวงมหา
วิทยาลัย

ทั้งนี้ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ประกาศ ณ วันที่ 14 ธันวาคม
2533 เป็นปีที่ 45 ในรัชกาลปัจจุบัน ผู้สนองพระบรมราช
โองการ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี

(ข่าววิทยภาค 19.00 น., 14 ธันวาคม 2533)

สำหรับในส่วน of ข่าวประกอบเสียงนั้น การเขียนข่าวจะมีลักษณะ
แตกต่างออกไปบ้าง เนื่องจากจะไม่เขียนรายละเอียดของข่าวทั้งหมด แต่จะ
เขียนในลักษณะของความนำ (lead) ของข่าว ซึ่งเป็นการสรุปเนื้อหาข่าวทั้ง

หมทที่ลัษณะมา หรือเป็นการเขียนข้อความนำสู่ข่าวเลียงลัษณะก็ได้ อย่างไรก็ตามลัษณะรูปแบบการเขียนก็มีได้แตกต่างจากการเขียนข่าวอ่าน ที่จะต้องยึดหลักการเขียนด้วยภาษาราชการเช่นกัน

การอ่านข่าวแบบประกาศทางราชการ

เนื่องจากข่าววิทยุเป็นข่าวของทางราชการ ที่มีการสร้างรูปแบบให้ฟังแล้วนำเชื่อถือและซิงซังจริงจัง โดยผู้ฟังจะได้ยินเพียงเสียงของผู้ประกาศเท่านั้น ดังนั้นหากเราเปรียบเทียบระหว่างข่าววิทยุแห่งประเทศไทยกับข่าวโทรทัศน์แล้ว จะพบว่า ลักษณะการอ่านมีความเป็นทางการที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ดังที่เสนอไว้ในตารางที่ 7.7

จากตารางที่ 7.7 การที่ข่าววิทยุเป็นการสื่อสารทางเสียง ทำให้การสร้างความจริงจังในข่าวเป็นไปได้ง่ายกว่าข่าวโทรทัศน์ ที่สามารถเสนอภาพทั้งสีหน้าและท่าทางของผู้ประกาศข่าวได้ด้วย นอกจากนี้ โครงสร้างการอ่านในลักษณะสั่งการ (directive) ด้วยเสียงของผู้ประกาศชายที่ซิงซังจริงจังและมีแบบแผนเฉพาะตายตัว ทำให้เนื้อหาข่าวที่ออกอากาศมีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

สำหรับในส่วนของการเชื่อมต่อข่าวนั้น โครงสร้างข่าวภาคถ่ายทอดไม่เปิดโอกาสให้ผู้ประกาศแทรกความคิดเห็นของตนเองลงในข่าวได้ เพราะอ่านข่าวหนึ่งจบก็จะอ่านข่าวต่อไปเลย โดยมีจังหวะเว้นเพียงเล็กน้อย แต่สำหรับข่าวโทรทัศน์ ผู้ประกาศสามารถใช้ความคิดเห็นระหว่างการเชื่อมต่อข่าวได้ เช่น

ผู้อ่าน ญ. : ... นั่นก็เป็นเรื่องราวของทางการเมืองซึ่งในขณะนี้ก็ค่อนข้างจะยุ่งๆกันอยู่ นะคะ หันมาดูทางด้านข่าวเศรษฐกิจกันบ้าง...

(ข่าวโทรทัศน์ช่อง 3, 10 ธันวาคม 2533)

ตารางที่ 7.7 : ตารางเปรียบเทียบลักษณะการอ่านข่าววิทยุแห่งประเทศไทยกับข่าวโทรทัศน์*
(พฤศจิกายน 2533 - มกราคม 2534)

ลักษณะการอ่านข่าว	สวท.	โทรทัศน์
1. ลีลาการอ่าน	การสั่งการ (directive)	การเสวนา (dialogue)
2. ผู้ประกาศ	ชาย	ทั้งชายและหญิง
3. น้ำเสียง	ขึงขัง จริงจัง และเป็นทางการ	มีอารมณ์ร่วม ขึ้นอยู่กับเนื้อหา
4. การเริ่มต้นประกาศ	เริ่มต้นอ่านด้วยข้อความว่า "ต่อไปเป็นรายละเอียดของข่าว..."	ไม่มีแบบแผนตายตัว
5. การเชื่อมต่อข่าว	อ่านจบข่าวหนึ่ง แล้วเริ่มอ่านข่าวต่อไปโดยเว้นจังหวะเพียงเล็กน้อย	อาจเริ่มต้นอ่านข่าวต่อไปเลย หรือมีการค้นจังหวะด้วยคำพลส่วนตัวหรือความคิดเห็นต่อข่าวที่อ่านเล็กน้อย
6. คำลงท้าย เช่น ครับ ค่ะ	ไม่มี	มี

- ที่มา : 1. ข่าวในประเทศไทยภาคถ่ายทอด ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2533 ถึง 17 มกราคม 2534.
2. ข่าวโทรทัศน์ช่อง 3, 5, 7, 9 และ 11 ระหว่างวันที่ 17 พฤศจิกายน 2533 ถึง 17 มกราคม 2534.

*หมายเหตุ : ในช่วงกลางเดือนตุลาคม ถึง ต้นเดือนพฤศจิกายน 2533 มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะการอ่านข่าววิทยุ โดยลดความเป็นทางการลง และอ่านสลับชายหญิงโดยมีคำลงท้ายในลักษณะการเสวนา แต่รูปแบบดังกล่าวไม่เป็นที่ยอมรับและมีการวิจารณ์ลงในหนังสือพิมพ์ จึงมีการยกเลิกการจัดรายการในลักษณะเช่นนี้และกลับไปอ่านข่าวในลักษณะเดิมในเวลาต่อมา สนใจรายละเอียดโปรดดูบทความของ ธีรวิรัตน์ ประกอบผล (2533 : 31) และ ชุม (2533 : 31).

เพราะฉะนั้นจากลักษณะเฉพาะตัวของข่าวที่มีลีลาจริงจัง ไม่ใส่อารมณ์ร่วมในการอ่าน และโดยเฉพาอย่างยิ่งการที่ผู้ประกาศข่าวภาคถ่ายทอดโดยปราศจากการสอดแทรกความคิดเห็นใดๆ ทำให้ดูเหมือนว่า สารที่จะนำมาเสนอในข่าว เป็นความจริง (fact) ที่ไม่มีความคิดเห็น (opinion) ใดๆ ด้วยเหตุนี้หากโครงสร้างหรือรูปแบบการนำเสนอตั้งอยู่บนพื้นฐานของความจริงเช่นนี้ ย่อมทำให้มีโอกาสในการสร้างความหมายให้อุดมการณ์ของรัฐในข่าวดูน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น และมีแนวโน้มจะเกิดการยอมรับในหมู่ผู้ฟัง

การสร้างแหล่งอ้างอิงในข่าว

การทำงานของกลไกข่าวภาคถ่ายทอด ในการสร้างความหมายที่ดีให้กับรัฐอีกประการหนึ่ง คือ การสร้างแหล่งอ้างอิงอำนาจอันชอบธรรมของรัฐในเนื้อหาข่าว ซึ่งมี 2 ลักษณะดังนี้

1. การอ้างอิงอำนาจรัฐไว้กับสถาบันสำคัญของประเทศ

สถาบันที่นำมาอ้างอิงรัฐในข่าวภาคถ่ายทอดนี้ ได้แก่ สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ เนื่องจากสถาบันเหล่านี้เป็นสถาบันหลักของสังคมไทย ค่านิยมและความรู้สึกนึกคิดของประชาชนจึงมีความผูกพัน และได้รับการกล่อมเกลาสั่งสอนสืบต่อมาให้เทอดทูนสถาบันดังกล่าวไว้ ดังนั้นการที่ข่าววิทยุได้สร้างให้สถาบันเหล่านี้ มีส่วนรับรองความชอบธรรมในการปกครองของรัฐ จึงเท่ากับตอกย้ำให้รัฐมีความมั่นคง

2. การให้บุคคลที่น่าเชื่อถือรับรองความชอบธรรมของรัฐ

บ่อยครั้งที่เราพบว่า ข่าววิทยุได้สร้างความหมายให้รัฐโดยการใช้ตัวบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือ (credibility) เป็นแหล่งข่าวหรือแหล่งอ้างอิงคุณงามความดีของรัฐ ด้วยทัศนคติที่ชื่นชมหรือเห็นด้วยกับผลงานต่างๆ

ของรัฐบาล ไม่ว่าจะเป็นที่คณะของผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยตรงกับผลงานนั้นๆของรัฐ

ในขณะเดียวกัน การเปิดโอกาสให้เสียงของประชาชน (VOX POP) ที่ชื่นชมผลงานหรือเห็นด้วยกับรัฐ ได้แสดงทัศนะของตนในข่าวภาคถ่ายทอด ก็ เป็นเหมือนผู้อ้างอิงความชอบธรรมของผลงานนั้นๆ เพราะเสียงของประชาชน ที่คัดเลือกมา เป็นเสมือนตัวแทนของประชาชนทั้งหมดว่า รู้สึกเห็นดีเห็นงาม กับรัฐนั่นเอง ดังตัวอย่างเสียงของประชาชนที่สนับสนุนการกลับมาดำรงตำแหน่ง อีกครั้งของนายกรัฐมนตรีว่า

ประชาชน : ดีใจ ก็อยากให้ท่านกลับมาอยู่แล้ว เพราะท่านบริหารงานดี

...

ผู้สื่อข่าว : แล้วการเลือกตัวรัฐมนตรีมีความคิดเห็นอย่างไร

ประชาชน : อย่างนี้ไม่คิดเห็น เพราะไม่รู้จักรัฐมนตรีสักคน รู้จักแต่ พลเอกชาติชายคนเดียว

ผู้สื่อข่าว : แล้วอยากให้ท่านเลือกคัดคนอย่างไรมาร่วมรัฐบาล

ประชาชน : เอาพรรคที่ดี ถือว่าท่านเป็นผู้ใหญ่แล้ว อยู่ในดุลพินิจของท่านดีที่สุด ประชาชนอย่างเราอย่าไปออกความเห็น
(ข่าววิทยภาค 7.00 น., 10 ธันวาคม 2533)

การใช้ภาษาสร้างความหมาย

การทำงานของกลไกประการสุดท้ายคือ การสร้างความหมายด้วยการใช้ภาษา โดยข่าววิทยภาคถ่ายทอดได้สร้างภาษาขึ้นมา 2 ลักษณะ ในบรรดาการทำงานดังกล่าว ได้แก่

1. การใช้ภาษาที่เข้าใจยาก

ลักษณะการใช้ภาษาที่เข้าใจยากนี้ ทำงานสอดคล้องกับคุณสมบัติของสื่อวิทยุกระจายเสียง ในการที่ไม่สามารถตรวจสอบเนื้อหาของข่าวได้อีกครั้งหนึ่ง ลักษณะที่มีนัยยะแสดงว่าภาษาที่ใช้ในข่าววิทยุอาจนำไปสู่ความเข้าใจที่กำกวม สับสน หรือยากแก่การฟังเพียงครั้งหรือสองครั้งนั้น ได้แก่ การใช้ภาษาวิชาการ ภาษากฎหมาย ภาษาต่างประเทศ หรือคำที่มีความหมายผิดเพี้ยนไป ตลอดจนการใช้ตัวเลขจำนวนมากในเนื้อหาข่าวบ่อยครั้ง ซึ่งอาจก่อให้เกิดความสับสนกำกวมได้ ทั้งนี้ลักษณะของการใช้ภาษาที่เข้าใจยากดังกล่าวเป็นการทำงานของกลไกข่าวภาคถ่ายทอดที่ต้องการให้เกิดการยอมรับมากกว่าเกิดความเข้าใจ โดยในประเด็นนี้สอดคล้องกับการตั้งข้อสังเกตของ สายทิพย์ ลุคคิพันธ์ (2531 : 125) ที่ว่า

... บ่อยครั้งที่เนื้อหาข่าวหรือสารคดี เกี่ยวกับนโยบายและแผนงานของรัฐบาลเต็มไปด้วยศัพท์เฉพาะทางวิชาการ ล้วนที่เป็นภาษาราชการ เรียบเรียงกันอย่างซับซ้อนจนกลายเป็นความคลุมเครืออันไม่อาจเข้าใจได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับประชาชนในชนบท ยิ่งสิ่งที่น่าสนใจคลุมเครือ เข้าใจยาก ผู้รับฟังรับชมก็มีแนวโน้มที่จะรู้สึกว่ เรื่องนั้นๆซับซ้อนเกินกว่าที่เขาจะเข้าใจได้ ก็น่าจะปล่อยให้ เป็นเรื่องของคนที่มีความรู้ในรัฐบาลจัดการตามที่ เขาเสนอมา...

ตัวอย่างต่อไปนี้ เป็นคำแถลงการณ์สำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การตั้งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมชอบด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งอ่านออกอากาศทางข่าวภาคถ่ายทอด และเรียบเรียงด้วยภาษากฎหมาย ที่ฟังแล้วยากจะเข้าใจ และมีความศักดิ์สิทธิ์น่าเชื่อถือ เพราะเป็นภาษาแม่บทกฎหมาย ดังนี้

ผู้ประกาศ : ...การต้องคำพิพากษาให้จำคุกตามมาตรา 155 (4) นั้น เป็นกรณีที่เห็นได้ชัดว่า ต้องดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีอยู่แล้ว และต้องคำพิพากษาให้จำคุก จึงจะพ้นในตำแหน่งรัฐมนตรี ไม่ใช่เรื่องในอดีตที่เคยต้องคำพิพากษา ต้องใช้มาตรา

155 (3) ประกอบด้วยมาตรา 96 (5) ตั้งกล่าวข้างต้น
 ทั้งนี้โดยการเทียบเคียงกันในกรณีมาตรา 155 (5) (6)
 และ (7) ซึ่งเห็นได้ชัดว่าการที่สภาผู้แทนลงมติไม่ไว้วาง
 ใจมาตรา 155 (5) ก็น่า การที่กระทำการต้องห้ามตาม
 มาตรา 155 (6) ก็น่า และมีพระบรมราชโองการให้พ้น
 ตำแหน่งตามมาตรา 155 (7) ก็น่า ล้วนเป็นกรณีที่ต้องเป็น
 รัฐมนตรีอยู่แล้วทั้งสิ้น จึงทำให้ความเป็นรัฐมนตรีที่ดำรง
 อยู่แล้วนั้นสิ้นสุดลง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ กรณีตามมาตรา
 155 (4) (5) (6) (7) เป็นข้อห้ามมิให้รัฐมนตรีที่ดำรง
 ตำแหน่ง ถ้าหากจะพบให้ง่ายก็คือ เป็นข้อห้ามซึ่งทำให้
 ความเป็นรัฐมนตรีที่เป็นอยู่แล้วสิ้นสุดลง โดยเหตุดังได้
 วิเคราะห์บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยโดย
 ถัดมาแล้ว สำนักนายกรัฐมนตรีจึงขอยืนยันว่า รัฐบาลได้
 กระทำการโดยชอบด้วยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญตามมาตรา
 155 แล้วทุกประการ...

(ข่าววิทยุภาค 19.00 น., 18 ธันวาคม 2533)

2. การใช้ภาษาสร้างความสัมพันธ์แบบ "เรา" กับ "เขา"

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับประชาชน เป็นส่วน
 ที่ภาษาของข่าววิทยุทำงาน เพื่อตอกย้ำความรู้สึกดังกล่าวอยู่เสมอ โดยการ
 พยายามทำให้เกิดความเห็นพ้องต้องกัน (consensus) ในลักษณะที่ว่า รัฐกับ
 ประชาชนเป็น "เรา" และฝ่ายตรงข้ามกับรัฐนั้นเป็น "เขา" ดังตัวอย่างของ
 ภาษาที่แสดงไว้ในตารางที่ 7.8

จากตารางที่ 7.8 จะเห็นว่า ข้อเสนอของรัฐที่ผ่านข่าวภาคถ่ายทอด
 ในการสร้างความรู้สึกเป็น "เรา" ระหว่างรัฐกับประชาชน โดยเฉพาะถ้อยคำ
 ในทำนอง "พี่น้อง" กันและการร่วมในทุกข์สุขเดียวกัน จะมีการตอกย้ำเป็นระยะๆ
 ในขณะที่ฝ่ายตรงข้ามกับรัฐนั้น จะถูกสร้างให้มีภาพพจน์เชิงลบว่าเป็นผู้ที่พยายาม
 ก่อความเดือดร้อนให้กับประชาชนอยู่เสมอ ซึ่งในที่สุดความหมายที่เกิดขึ้นกับกลุ่ม
 นี้ ก็มีแนวโน้มที่จะเป็น "เขา" ซึ่งมีใช้พวกพ้องเดียวกับประชาชนส่วนใหญ่

ตารางที่ 7.8 : ตารางแสดงตัวอย่างการสร้างความหมายในลักษณะ "เรา" และ "เขา" ในข่าววิทยุภาคใต้ทอด
(พฤศจิกายน 2533 - มกราคม 2534)

เรา			เขา		
แหล่งข่าว	ข้อความ	การสร้างความเป็น "เรา"	แหล่งข่าว	ข้อความ	การสร้างความเป็น "เขา"
รมช.มหาดไทย	"...เราทำทั้งตำรวจทั้งทหาร จัดชุดคุ้มครอง ตามที่ทางครุฑทอง..." (20.00, 20 พ.ย.33)	การสร้างให้ตำรวจและทหารคือ คุ้มครอง ความลงมือกับครุฑทอง จากฝ่ายตรงข้าม	รมช.มหาดไทย	"...ทางการได้เร่งติดตามปราบปรามขบวนการโจรก่อการร้ายอย่างใกล้ชิด..." (19.00, 18 พ.ย.33)	การสร้างตราประทับให้กลุ่มโจรภาคใต้เป็นผู้ก่อความเดือดร้อนให้กับประชาชน
รมว.มหาดไทย	"...ถือเสมือนว่า ทักษะของราชกรคือทักษะของตนเอง..." (19.00, 24 พ.ย.33)	การสร้างความหมายให้รัฐบาลกับประชาชนคือ ผู้ที่ร่วมในทักษะเดียวกัน	รมช.มหาดไทย	"แต่เมื่อเป็นผู้ก่อภัยคุกคามก่อน โอกาสที่เจ้าหน้าที่จะพลาดลงมือ..." (20.00, 20 พ.ย.33)	การสร้างภาพให้โจรภาคใต้ เป็นผู้ที่เริ่มตักก่อความไม่สงบแก่เจ้าหน้าที่คุ้มครองประชาชนอยู่เสมอ
ผู้ว่ากาฬสินธุ์	"...เราพอใจที่เราช่วยเกษตรกรชาวมาของเราได้ ท้าย่างน้อยที่สุด..." (20.00, 4 ธ.ค.33)	การสร้างให้เกษตรกรชาวนา เป็นส่วนหนึ่งของรัฐ	รมว.มหาดไทย	"...การที่ไม่เห็นด้วย ก็ไม่ควรใช้กำลัง เช่น มีการเดินขบวนเต็มถนน ชักขวางการจราจร ทำให้ประชาชนเดือดร้อน..." (20.00, 20 ธ.ค.33)	การสร้างให้มอบแรงงาน เป็นกลุ่มที่นำความเดือดร้อนต่าง ๆ มาสู่ประชาชน
นม.	"...จังหวัดนครราชสีมา สิ่งที่เราปรารถนาเราต้องการคือ ประการแรกการให้ลูกหลานได้รับการศึกษาในจังหวัดของเรา..." (19.00, 15 ธ.ค.33)	การสร้างความรู้สึกว่าลูกหลานชาวนครราชสีมา คือส่วนหนึ่งในความรับผิดชอบของรัฐบาล			
รมว.ต่างประเทศ	"...เราเป็นพวหนึ่งของเราเป็นอย่างยิ่ง ผู้ที่อยู่ในเวทีนี้หรือ..." (7.00, 21 ธ.ค.33)	การสร้างให้แรงงานในตะวันออกกลาง เป็นส่วนหนึ่งที่รัฐบาลเคียงข้างในฐานะเป็นเหมือนพี่น้องกัน			

ที่มา : ข่าววิทยุภาคใต้ทอดตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2533 ถึง 17 มกราคม 2534.

ถึงกระนั้นก็ตาม ความล้มพันธ์ในเชิงพวกน้องเดียวกัน หรือ ความล้มพันธ์แบบ "เรา" ระหว่างรัฐกับประชาชนนั้น ชาวภาคถ่ายทอดมิได้ผลิตความหมายออกมาในลักษณะที่ล้มพันธ์แบบเสมอภาคกัน แต่จะเป็นลักษณะที่รัฐอยู่เหนือประชาชน หรืออีกนัยหนึ่ง รัฐจะถูกสร้างควมหมายให้ดำรงฐานะเป็นผู้ปกครองและดูแลทุกข์สุขของประชาชน ในขณะที่ตอกย้ำว่าประชาชนคือ ผู้อยู่ใต้การปกครองและดูแลทุกข์สุขโดยรัฐ

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า กระบวนการใช้ภาษาสร้างความหมาย ทั้งในลักษณะภาษาที่ยากแก่การเข้าใจ และภาษาในลักษณะสร้างความล้มพันธ์นี้ มักจะเกิดขึ้นโดยความไม่ตั้งใจให้ผลผลิตออกมาเช่นนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นภาษาที่เข้าใจยากนั้น จะสืบเนื่องมาจากคำให้ล้มภาษณ์ หรือแถลงการณ์ที่ส่งมาจากแหล่งข่าวของทางรัฐบาล ที่ยากแก่การเรียบเรียงให้สื่อความหมายได้ง่ายๆ ในขณะที่ภาษาที่ให้ความใกล้ชิด จะเป็นลักษณะที่สืบทอดมาเป็นประเพณีของการทำงาน ที่ใช้กันมาต่อเนื่องโดยไม่รู้สึกรู้ตัวแต่อย่างใด เพราะฉะนั้น การทำงานของภาษาข่าว จึงเป็นไปเพราะสามัญสำนึก (common sense) โดยส่วนใหญ่ มากกว่าจะเป็นไปเพราะจงใจให้เป็น

ลักษณะการทำงานของกลไกข่าวภาคถ่ายทอดที่น่าเสนาอมาทั้งหมด เป็นกระบวนการในการสร้างความหมาย ที่ตอกย้ำและผลิตซ้ำภาพพจน์ที่ดีของรัฐ เมื่อเป็นเช่นนั้น ความหมายที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้น ก็อาจจะนำไปสู่บรรยากาศของความเห็นพ้องต้องกันของประชาชน ที่อยู่ภายใต้การปกครองของรัฐไปโดยปริยายว่า สภาพดังกล่าวเป็นไปโดยชอบธรรม สำหรับในบทถัดไปจะเป็นการหยิบยกตัวอย่างของข่าวขึ้นมาวิเคราะห์เป็นบางกรณี เพื่อให้เห็นภาพการทำงานของกลไกที่ชัดเจน และมีบริบทเป็นเรื่องราวยิ่งขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่ข้อสรุปทั้งหมดในตอนท้ายของงานวิจัย